

Vaak ten onrechte behandeld tegen coccidiose

TEKST: MARK VAN DER HEIJDEN (UNIVERSITAIRE LANDBOUWHUISDIEREN PRAKTIJK). FOTO: HENK RISWICK

Na de rode lebmaagworm vinden schapenhouders coccidiose en vervolgens leverbot de meest belangrijke inwendige parasieten. Dit blijkt uit onderzoek dat Mark van der Heijden vorig jaar heeft uitgevoerd. Hoe behandelen schapenhouders tegen coccidiose? En hoe kan dit beter?

Coccidiose is een darmaandoening die vooral voorkomt bij lammeren van drie tot twaalf weken oud. Deze aandoening wordt veroorzaakt door *Eimeria*, een eencellig organisme dat zich vermeerdert in het darmslijmvlies. Alle lammeren komen ermee in contact en maken een infectie door. Gelukkig leidt dit in de meeste gevallen niet tot klinische verschijnselen. Gezonde lammeren die voldoende biest van goede kwaliteit hebben gehad en daarna eerst voldoende melk en vervolgens goed voer opnemen, worden in de regel niet ziek. Ze bouwen snel weerstand op tegen de betreffende soort en zijn de rest van hun leven beschermd.

DIAGNOSE

Als een lam met verminderde weerstand in één keer grote hoeveelheden oöcysten opneemt, kunnen zich wel problemen voordoen. Die problemen treden vooral op bij lammeren van drie tot twaalf weken oud, en onder Nederlandse omstandigheden meestal twee tot drie weken na het naar buiten gaan. De lammeren hebben diarree, vaak met bloedbijmenging en kunnen persen bij het mesten. In een later stadium kunnen lammeren wat minder goed in de vacht zitten en er grauw uit zien. In ernstige gevallen zijn de dieren sloom en lusteloos, drogen uit en kunnen zelfs sterven ten gevolge van deze aandoening.

Het stellen van een definitieve diagnose gaat aan de hand van een combinatie van zaken: het bedrijfsverhaal, klinische verschijnselen, mestonderzoek waarbij hoge aantallen oöcysten worden aangetoond en eventueel pathologisch onderzoek. Voor de volledigheid zou onderzoek op de verschillende *Eimeria*-soorten moeten plaatsvinden maar dit gebeurt niet vaak. Tot slot moeten andere oorzaken van diarree bij jonge lammeren, waaronder nematodirose, worden uitgesloten. Ook hierbij is het bedrijfsverhaal belangrijk in combinatie met het mestonderzoek. Bij infecties met *Nematodirus* veroorzaken de larven de klinische verschijnselen en op dat moment zijn er geen eieren in de mest aanwezig.

➤ Een van de verschijnselen die vaak gezien wordt bij een coccidiose-infectie bij lammeren is de vieze achterhand als gevolg van de diarree.

ONDERZOEK

In het kader van mijn opleiding als specialist kleine herkauwers is er via een enquête onderzoek gedaan naar de indrukken en ervaringen die schapenhouders hebben met coccidiose en wat ze hiermee vervolgens doen. Hieruit blijkt dat schapenhouders van de parasitaire aandoeningen de infecties met *Haemonchus contortus* het belangrijkste vinden en daarna coccidiose. De uitkomsten van dit onderzoek geven aan dat schapenhouders te vaak behandelen tegen coccidiose. Twintig procent van de schapenhouders geeft aan nog nooit tegen coccidiose te hebben behandeld. Veertig procent behandelt wel, maar niet elk jaar. De resterende veertig procent behandelt al zeker de laatste vier jaar ieder jaar. In het afgelopen jaar heeft bijna de helft van de schapenhouders geen coccidiosebehandeling uitgevoerd. Iets meer dan de helft heeft het afgelopen jaar het koppel lammeren minimaal één keer behandeld, maar sommige houders twee keer of vaker. Ook zijn er schapenhouders die alle dieren behandelen, dus ook de volwassen dieren terwijl dit niet nodig is. Reden voor behandeling is bij twee derde van de schapenhouders de aanwezigheid van verschijnselen van coccidiose, meestal zonder dat een diagnose is gesteld. Op de vraag wanneer de lammeren worden behandeld geeft veertig procent van de schapenhouders aan alle lammeren zodra enkele dieren in het koppel diarree hebben. Eén op de vijf schapenhouders heeft lammeren preventief behandeld met als argument coccidioseproblemen te voorkomen.

In hetzelfde onderzoek is ook gevraagd naar de gebruikte dosering. Dit verschilt behoorlijk tussen de houders. Sommigen schatten de gewichten op het oog, anderen wegen een gemiddeld lam of het zwaarste lam. Een enkele houder geeft aan alle dieren individueel te wegen. Dit laatste is het beste, maar op zijn minst moet onderdosering worden voorkomen. Samengevat blijkt uit dit onderzoek dat in Nederland vaak ten onrechte tegen coc-

ten dit weer kunnen aanvullen. Volwassen schapen hebben geen behandeling nodig omdat zij immuniteit hebben opgebouwd. Zij spelen ook nauwelijks een rol in de verspreiding van coccidiose in het koppel. Ook zijn preventieve behandelingen niet nodig en zeker niet wenselijk vanwege resistentievorming. Bij een te vroege behandeling is daarnaast de kans aanwezig dat de infectie in het lam nog onvoldoende is ontwikkeld en de lammeren niet vol-

‘Volwassen schapen zijn immuun en hebben geen behandeling nodig’

cidiose wordt behandeld. Als er echt een behandeling nodig is, blijft het belangrijk om de juiste dosering te geven!

BEHANDELING

Als coccidiose in een koppel wordt bevestigd is het advies om het hele koppel lammeren te behandelen met een van de in Nederland geregistreerde middelen. Dieren die duidelijke klinische verschijnselen vertonen, kunnen eventueel nog extra worden ondersteund met pijnstilling en in uitzonderlijke situaties met antibiotica om bijkomende darminfecties te bestrijden. Voor deze dieren is vers drinkwater essentieel. Lammeren met coccidiose kunnen een vochttekort hebben en moe-

doende weerstand opbouwen. Daardoor zijn ze onvoldoende beschermd tegen een nieuwe infectie. Net als bij antibiotica en wormmiddelen neemt bij elke behandeling de kans op resistentie toe. Resistentie tegen coccidiostatica, de middelen om coccidiose te behandelen, is in Nederland nog niet beschreven, maar in bijvoorbeeld Noorwegen zijn er sterke aanwijzingen dat een bepaald middel inmiddels onvoldoende werkzaam is om coccidiose adequaat te kunnen bestrijden. Behandel dus alleen tegen coccidiose als bedrijfshistorie, klinische verschijnselen en mestonderzoek daartoe aanleiding geven.

PREVENTIE

Vrijwel iedere schapenhouder wil problemen voorkomen. Het belangrijkste punt hierbij is hygiëne! Zorg dat de weerstand van de lammeren vanaf het begin goed is. Dit begint al met een goede biestvoorziening en opvang van de pasgeboren dieren. Probeer groepen lammeren van vergelijkbare leeftijd bij elkaar te houden en zorg voor een schone huisvesting, door in ieder geval vaak op te strooien. Probeer verder te voorkomen dat dieren voer van de grond eten; daarmee neemt het risico op opname van besmette mest toe. Opname van mest speelt een cruciale rol bij het in stand houden van de cyclus van *Eimeria*. 🐷

EIMERIA-OÖCYSTEN OVERLEVEN LANG

Eimeria kent een geslachtelijke en een ongeslachtelijke vermenigvuldiging. Bij de geslachtelijke vermenigvuldiging produceren mannelijke en vrouwelijke geslachtscellen de zogenaamde oöcysten die met de mest in de omgeving terechtkomen. Deze oöcysten kunnen langdurig overleven en gedurende jaren voor nieuwe infecties zorgen. De infectie begint met het opnemen van deze oöcysten via met mest vervuilde voer of water. Bij de ongeslachtelijke vermenigvuldiging delen de organismen in het dier zelf, waarna ze opnieuw de darm infecteren en zo verder in aantal toe kunnen nemen.

De bij het schaap voorkomende *Eimeria*-soorten zijn gastheerspecifiek, dat wil zeggen dat ze alleen bij het schaap voorkomen en zich dus niet vermeerderen bij andere diersoorten. Er zijn er elf: *Eimeria intricate*, *Eimeria ahsata*, *Eimeria bakuensis*, *Eimeria granulosa*, *Eimeria faurei*, *Eimeria parva*, *Eimeria pallida*, *Eimeria marsica*, *Eimeria weybridgeensis*, *Eimeria crandallis*, *Eimeria ovinovalis*. Alleen de laatste twee zijn echt ziekteverwekkend.